

Т. Б. ДРОБОТОВА

ПРОБЛЕМИ ТИПОЛОГІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ: ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ

Досліджуються теоретичні і методологічні проблеми типологізації державно-правових режимів, визначаються основні підходи до їх розв'язання, надається характеристика основних типів державно-правових режимів у контексті визначення місця та ролі права у функціонуванні та організації державної влади. Автор доводить, що в основі дослідження типів державно-правових режимів лежить процедура виявлення їх базисних і невід'ємних ознак, що характеризують той чи інший тип державно-правового режиму.

***Ключові слова:** державно-правовий режим, типи державно-правових режимів, право, державна влада, принцип верховенство права, демократія.*

© ДРОБОТОВА Тетяна Борисівна – здобувач Національного університету «Острозька Академія»

Исследуются теоретические и методологические проблемы типологии государственно-правовых режимов, определяются основные подходы в их разрешении, дается характеристика основных типов государственно-правовых режимов в контексте определения места и роли права в функционировании и организации государственной власти. Автор обосновывает, что в основе исследования типов государственно-правовых режимов лежит процедура выявления их базисных и неотъемлемых признаков, которые характеризуют тот или иной тип государственно-правового режима.

Ключевые слова: *государственно-правовой режим, типы государственно-правовых режимов, право, государственная власть, принцип верховенства права, демократия.*

The article investigates theoretical and methodological problems of typology of the state-and-law regimes, determines the basic approaches in their researches, gives the characteristic of the basic types of state-and-law regimes in a context of definition of a place and role of the law in state authority's functioning and organization. The author proves that the base of research of types of state-and-law regimes is created with the procedure of revealing of their fundamental and integral attributes which characterize concrete types of state-and-law regimes.

Key words: *the regime of state-and-law, the types the regime of state-and-law, law, state authority, supremacy of law, democracy.*

Дослідження процесів розвитку сучасної Української держави ставить не лише перед окремими юридичними дисциплінами, але й перед вітчизняною правовою наукою в цілому, цілий ряд важливих питань, які стосуються визначення того, що саме являє існуючий нині в Україні державно-правовий режим, до якого типу його слід відносити і якими є його сутнісні ознаки. Виділення та актуалізація цієї проблеми з-поміж інших значною мірою зумовлені тим, що вона сполучає у собі цілий ряд аспектів, які становлять значний інтерес для цілого ряду юридичних наук, починаючи від теорії та історії держави і права, і закінчуючи наукою конституційного права, адміністративного права тощо. Дійсно, вивчаючи державно-правовий режим як систему визначених державою і суспільством методів та засобів реалізації управлінських повноважень публічної влади органами державної влади і місцевого самоврядування, які впливають з встановлених на найвищому законодавчому рівні норм та правил, і визначають зміст та специфіку діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування як по відношенню до суспільства в цілому, так і стосовно окремих індивідів, їх груп та об'єднань, ми тим самим підходимо до проблеми співвідношення держави і права на всіх рівнях та в усіх сферах суспільно-правових відносин, що робить її важливою та актуальною для юридичної науки в цілому.

Однак, окреслюючи предметом нашого дослідження не стільки загальне поняття державно-правового режиму, скільки проблеми їх типологізації, необхідно звернути увагу на декілька причин теоретичного і практичного характеру, які надають аналізу цього комплексу проблем особливої актуальності. По-перше, високий рівень варіативності окремих характеристик тих чи інших конкретних державно-правових режимів (різні форми державного устрою, різні системи організації державної влади, різні форми правління, різні моделі взаємодії вищих органів державної влади тощо) ставить проблему пошуку тих фундаментальних ознак і принципів, які дозволяють систематизувати всі ці варіативні характеристики в межах певного числа типів державно-правових режимів. По-друге, застосовуючи процедуру типологізації по відношенню до державно-правових режимів,

ми отримуємо підстави для того, щоби порівнювати їх між собою або як певні елементи одного й того ж типу, або як державно-правові режими, що належать до різних типів, а отже й розвиваються на фундаментально відмінних засадах. Це формує основу для розробки загальної моделі розвитку окремих типів державно-правових, а також їх взаємної трансформації. По-третє, у разі чіткості визначення тих чи інших типів державно-правових режимів, уможливується побудова загальної теорії діалектичної кореляції між характером взаємозв'язку права і держави і характером самого державно-правового режиму, у результаті чого мова ведеться про право не стільки як про певний продукт нормотворчої діяльності держави, але й як про важливу детермінанту розвитку державно-владних відносин. Нарешті, по четверте, саме завдяки застосуванню процедури типологізації можна розбудувати теорію трансформації одних державно-правових режимів у інші. У такому випадку ця трансформація тлумачитиметься не просто як випадковий процес зміни тих чи інших ознак конкретних державно-правових режимів, а як більш складний процес розвитку державно-правового режиму, що пов'язаний зі зміною його типу.

Таким чином, ставлячи за мету дослідити теоретичні і методологічні проблеми типологізації державно-правових режимів, ми повинні вирішити наступні завдання: а) визначити критерії типологізації державно-правових режимів, б) охарактеризувати головні типи державно-правових режимів і визначити їхні властивості, в) дослідити тип існуючого в Україні державно-правового режиму і визначити основні перспективи його розвитку.

Наразі у сучасній науці теорії держави і права поняття «державно-правовий режим» часто ототожнюється з близьким за значенням поняттям політичного режиму. Утім, попри їх незаперечний взаємозв'язок, між ними тим не менш існує цілий ряд серйозних розбіжностей. Так, якщо поняття політичного режиму описує насамперед і переважно спосіб організації політичної влади (яким чином взаємодіють владні еліти, який тип політичної взаємодії є домінуючим, яким є рівень політичної участі та «політичної включеності – political inclusion» тощо), то державно-правовий режим характеризує спосіб взаємодії держави і права, те, яким чином конституються їх взаємовідносини, який з цих елементів є визначальним по відношенню до іншого, яким правовим (або не правовим) цілям служить держава, які цінності закріплюються державою у процесі її нормотворчої діяльності у чинному законодавстві. Разом з тим, у визначенні поняття державно-правового режиму важливу роль відіграють ознаки правової системи і її окремих елементів, те яким чином ці елементи взаємодіють, яким є їх зміст та у якому напрямі вони розвиваються. Більше того, досліджуючи поняття державно-правового режиму, ми виходимо за межі суто політичних відносин, які є визначальними в аналізі політичних режимів, і розглядаємо процес правового регулювання суспільних відносин у цілому, оскільки тип взаємозв'язку держави і права зумовлює специфіку правового регулювання всіх без винятку суспільних відносин (крім внутрішніх політичних, це ще й економічні, соціальні, національно-культурні, безпекові, адміністративні, інформаційні, зовнішньополітичні відносини). Зрозуміло, що підходячи до вивчення державно-правових режимів з наведених позицій, ключовою характеристикою, яка кладеться в основу їх типологізації є саме спосіб співвідношення держави і права. Наразі ми спеціально наголошуємо на цьому положенні, оскільки це дозволяє поєднати аналіз державно-правових режимів з проблематикою правової держави.

Як абсолютно справедливо зазначає Р.Гринюк, будь-яке серйозне дослідження правової держави завжди включає у себе питання щодо взаємодії і взаємовідносин між такими двома явищами як «держава» і «право», оскільки далеко не будь-яка держава, що застосовує правові методи регулювання суспільних відносин може насправді вважатися правовою. Це дозволило зазначеному автору виділяти етатистсько орієнтовані моделі організації влади, та правоцентричні моделі (в основі останніх як правило лежить ідея верховної сили права, яка ґрунтується чи на теорії природного права, чи на теорії «державного сомообмеження»¹). Характеризуючи правоцентричні моделі, відомий російський юрист і теоретик В. Гессен у своїй праці «Про правову державу» ще на початку минулого століття писав наступне: «видаючи закон держава пов'язує і зобов'язує ним не лише громадян, але разом з тим, і саму себе... закон накладає певні обов'язки на громадян, надаючи відповідні права урядові, однак в той же час він накладає обов'язки і на уряд, надаючи відповідні права громадянам... державна влада так само підкорюється закону як і всі громадяни»². Схоже розуміння сутності феномена правової держави, знаходимо й у інших дослідників. Наприклад, В. Кулапов та О.Малько описують правову державу як організацію політичної влади, яка створює умови для найбільш повного забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також для найбільш послідовного зв'язування за допомогою права державної влади з метою недопущення зловживань³. Для Л.Морозової правова держава є такою, в якій гарантовано правову організацію державної влади, утворення і функціонування всіх органів державної влади на основі закону, правовий характер законів та зв'язаність держави правом, правовими нормами і приписами⁴. Як писав визначний вітчизняний конституціоналіст Ю.Тодика, правова держава – це насамперед високий рівень забезпечення верховенства права, прав особи та громадян у всіх сферах суспільного життя, а також у їх взаємовідносинах з державою⁵.

Щоправда, акцентуючи увагу на критерії взаємодії держави і права, як на базовому питанні, яке дозволяє розпочати дослідження типів державно-правових режимів, не можна обходити увагою ще й такий елемент як «суспільство», оскільки воно ніколи не є пасивним об'єктом державного впливу. Навпаки, навіть у тих випадках, коли держава не визнає за громадянами права брати участь у вирішенні державних справ та у державному управлінні, суспільство все одно впливає як на державу, так і на правову систему. Це дозволяє вказати на перший спосіб типологізації державно-правових режимів, коли вони підрозділяються на легітимні державно-правові режими і нелегітимні.

Як таке поняття «легітимності» вже ставало предметом уваги не тільки представників вітчизняної і зарубіжної політичної науки, але й тих фахівців, які працюють у царині юридичної науки. У цьому контексті легітимність держави часто описується як її відповідність держави уявленням народу про справедливість, розумність, практичну корисність держави і політики, її доцільність⁶. В цьому ж контексті поняття легітимності інтерпретує В.Сердюк, описуючи її як «становище, якого спромоглася досягти влада шляхом здійснення процедури легітимації, з метою зміцнення віри підвладних суб'єктів у необхідність саме тих політичних інститутів, що запропоновані цією владою як потрібні суспільству, і означає згоду народу з владою, коли він добровільно визнає її право приймати рішення, що повинні виконуватися»⁷. На думку С.Алексєєва, саме через легітимність державно-правового режиму підтримується стабільність не лише державної влади як такої, але й конкретних інститутів державної влади, тобто основних блоків, з яких

складається держава, які у своїй сукупності охоплюють всі сфери державного життя і уособлюють функції держави як організації політичної влади⁸. Дійсно, досліджуючи складні процеси розвитку правової системи, ми практично завжди стикаємося з питанням про те, яким чином право сприймається у суспільстві і на чому ґрунтується його сила: лише на наявності ефективного апарату державного примусу, або ж ще й на вільному й усвідомленому і вільному виборі громадян слідувати нормам права як втіленням ідей рівності, справедливості і гуманізму, на тому, що в В.Ладиченко влучно описує поняттям домінування «гуманістичної парадигми організації державної влади»?⁹

Хоча, на думку окремих дослідників, феномен легітимності описує не стільки співвідношення держави і права, скільки ставлення громадян (суспільства) до держави в цілому і права до як такого. У цьому плані можна навести позицію російського дослідника В.Маклакова, який пише, що легітимність є «соціальним показником держави»¹⁰, а не типом державно-правового режиму. Не заперечуючи цю думку В.Маклакова, слід все ж таки відмітити, що у процесі визначення типів державно-правових режимів цей критерій відіграє чи не ключову роль. Річ у тім, що сама логіка конструювання поняття «державно-правовий режим» передбачає наявність певної взаємної детермінації між правом і державою. Тобто державно-правовий режим можливий лише в таких умовах, коли держава з необхідністю використовує правові норми з метою досягнення певних цілей регулювання суспільством і конкретними суспільними відносинами. Зараз ми не говоримо про зміст цих правових норм, або про їх формальне закріплення. Йдеться лише про те, що і громадяни і держава визнають право (рівень його імперативності є варіативною величиною, що дозволяє виділити різні типи державно-правових режимів) як невід'ємний інструмент впливу на суспільні відносини. Таке право наділяється певною цінністю. Воно може бути рівною мірою цінним і для держави і для суспільства, цінним лише для суспільства, або лише для держави. На відміну від цього, в силу певних соціальних або історичних обставин може конституюватись така державна влада, яка взагалі не визнаватиме права і діятиме виключно через застосування сили. Така держава влада може сформуватись в силу державного перевороту, путчу, військових дій, окупації тощо. Її головною властивістю є те, що вона не тільки не слідує будь-якому праву і будь-яким більш-менш усталеним правовим нормам, але й навіть не прагне використовувати правові механізми для регулювання суспільних відносин у власних цілях. Подібна держава і державна влада уособлює собою нелегітимний тип. Хоча, у точному значенні терміну «державно-правовий режим», зазначена держава взагалі не може вважатись такою, що має будь-який державно-правовий режим, оскільки вона не тільки не вступає у відносини з правом, а взагалі не визнає його. Безумовно, такий тип держави є вкрай нестійким і вона зрештою звертається до певних форм власної легітимації. Однак у суто методологічному плані, на нашу думку, все ж таки є достатні підстави для того, щоби говорити про такий критерій державно-правових режимів як їх легітимність. Це дозволяє максимально чітко зафіксувати положення про те, що незалежно від того як саме держава співвідноситься з правом, держава все ж таки повинна вступати з ним у певні відносини, а не обмежуватись його суцільною негоцією. Саме ці відносини і описуються у найбільш загальному аспекті поняттям державно-правового режиму.

Однак, застосовуючи наведений критерій для типологізації державно-правових режимів, ми змушені визнати, що він є надто загальним, оскільки з одного бо-

ку ми отримуємо будь-які державно-правові режими (ті, які визнають незаперечну цінність права і справедливості, і ті, які використовують юридичні норми виключно для забезпечення власного панування), а і з іншого – такі держави, по відношенню до яких поняття «державно-правовий режим» може бути вжито лише умовно (виключно у сучасних методологічних цілях). Тому, наступним кроком має стати розкриття реального змісту співвідношення держави і права. Доволі часто це співвідношення характеризується через бінарну схему верховенства. Тоді ми отримуємо: а) державно-правові режими, які визнають обмеженість державної влади правом, а отже і принцип верховенства права, та б) державно-правові режими, які намагаються поставити право у залежність від волі держави, порушуючи при цьому принцип верховенства права. У першому випадку державно-правовий режим характеризується як такий, в якому домінує принцип верховенства права над державою (правоцентричний тип державно-правового режиму), у іншому випадку – принцип верховенства держави над правом (державоцентричний тип правового режиму). Не ставлячи під сумнів значимість цього критерію для визначення типів державно-правових режимів (на думку багатьох дослідників, цей критерій може бути покладений і в основу аналізу таких понять як «демократична держава», «правова держава» і «соціальна держава»¹¹), слід звернути увагу не тільки на такі елементи як держави і право, але й на суспільство. Вище ми вже вказували на те, що з погляду свого змісту правові норми можуть визнаватись необхідними і справедливими: а) і державою і суспільством; б) лише державою, в) лише суспільством. Фактично для демократичних державно-правових режимів властивий саме перший спосіб сприйняття права та визнання його цінності. У цьому випадку право не протистоїть ані державі, ані суспільству, створюючи необхідний фундамент для їхньої гармонійної взаємодії на основі цінностей свободи, рівності, справедливості, гуманізму, правової визначеності, добросовісності, які, за словами С.Погребняка, відображаються і закріплюються на рівні відповідних правових принципів¹². Тоді ми засвідчуємо, що і держава і суспільство рівною мірою визнають необхідність узгодження власної діяльності з правом і правовими нормами, оскільки самі ці правові норми відображають цінності свободи природного права, ставлять на меті забезпечення добробуту держави, суспільства в цілому і окремих громадян, а також є необхідним елементом забезпечення соціальної злагоди в суспільстві, задоволення законних інтересів і потреб людини і громадянина, всебічного розвитку всієї гами суспільних відносин. Як пише В.Нерсисян, в таких державно-правових режимах, право височіє над державою і ніколи не поглинає цінність людини, її прав і свобод¹³. Лише за таких умов ми вказуємо на те, що держава реально обмежується правом, в якому пріоритетне місце належить правам і свободам людини і громадянина. Використовуючи термінологію Л.Дюгі, можна сказати, що тільки за таких умов держава виступає одночасно і носієм суб'єктивних прав і є зв'язаною об'єктивним правом, правовими нормами¹⁴.

Утім, в процесі взаємодії права, держави і суспільства можуть виникати й інші взаємозв'язки. По-перше, попри наявність відповідної системи законодавства, сам зміст законів може не сприйматися суспільством, що поступово перетворює право виключно на інструмент державного примусу. Цей феномен С.Алексеев свого часу позначив поняттям «неправового закону». Тобто, виступаючи у формально-юридичному аспекті правовим актом, який прийнято уповноваженим органом державної влади і відповідно до встановленої процедури, сам по

собі закон (або декілька законів) може сприйматись у суспільній правовій свідомості як несправедливий, неадекватний існуючим суспільним потребам та інтересам, надмірно жорстокий, репресивний, неефективний тощо. Подібні закони використовуються державою для встановлення специфічної системи державного управління, в якій людина і суспільство є тільки засобами для реалізації тих чи інших цілей і потреб держави. Зазначений спосіб взаємодії права, держави і суспільства властивий авторитарним державно-правовим режимам, коли найвищий авторитет і вся повнота влади належить державі, а право виконує суто інструментальну функцію примусового впливу на суспільство і суспільні відносини. Подібні державно-правові режими характеризуються вихідним невизнанням принципу пріоритету прав людини і громадянина, законності (оскільки цей принцип не розповсюджується на саму державу і діє виключно по відношенню до підвладних елементів), домінуванням примусових методів правового регулювання, відсутністю гарантій судового захисту прав людини, недоступністю правосуддя тощо.

По-друге, існуюче право і правові норми, особливо на найвищому конституційному рівні, можуть сприйматись суспільством як справедливі і належні, але при цьому ігноруватись (не виконуватись, не дотримуватись) державою, її органами, посадовими і службовими особами. На прикладі реалізації окремих норм Конституції України цей феномен чітко аналізує О.Скрипнюк¹⁵. Подібне ігнорування може бути спричинено або нездатністю держави виконувати встановлені для неї правові приписи, або ж її небажанням розвиватись у межах діючого правового поля. Інколи такі державно-правові режими позначають як «маніпулятивні», оскільки вони часто маніпулюють діючим правом на свою користь. Однак, на нашу думку, таке визначення не є достатньо точним, оскільки неповага держави до права і невизнання його цінності може проявляти не тільки у різноманітних процедурах маніпуляції ним, але й у відкритій або латентній відмові слідувати правовим нормам, у перекручуванні суті законів, штучному утворенні правового вакууму (наприклад, коли конституційні норми не знаходять свого подальшого розвитку у поточному законодавстві), стимулюванні правового нігілізму тощо. По суті цей тип державно-правових режимів займає проміжну позицію між демократичними та авторитарними державно-правовими режимами. Як правило подібні державно-правові режими утворюються в результаті уповільнення транзитивних процесів, коли перша підтримана суспільством хвиля демократизації (у тому числі й правової системи, яка набуває якісно нових властивостей) змінюється на другу редемократизаційну хвилю, або на «редемократизаційне повернення», ініціатором якої є вже не стільки суспільство, а держава. У такому випадку на загальнодержавному рівні продовжує діяти право і правові норми, що були породжені першою демократизаційною хвилею (при цьому у суспільній правовій свідомості ці правові норми, принципи і цінності продовжують залишатись легітимними і цілевизначальними), однак держава створює додаткові механізми, які сприяють формалізації цих правових норм і принципів, їх невиконанню, створюють сприятливі умови для того, щоби органи державної влади, їх посадові і службові особи могли нехтувати зазначеними нормами, або ж уникали їх дотримання у своїй повсякденній управлінській діяльності. За цієї причини останній тип державно-правових режимів, на наше переконання, точніше описувати не як «маніпулятивні» або «ізоляційні» (йдеться про своєрідну ізоляцію права, коли воно позбавляється механізмів та інститутів свого реально-

го забезпечення у практиці функціонування держави і її органів), а як «псевдо-демократичні». Тобто специфічною властивістю цих державно-правових режимів є не стільки цілеспрямоване нищення гуманістичного і «праволюдного» змісту права та перетворення його на виключно репресивний інструмент управління суспільними відносинами (як це притаманно авторитарним державно-правовим режимам), скільки нехтування правом, яке за своїм змістом і цілями цілком відповідає стандартам і вимогам свободи і справедливості. Подібна ситуація є доволі небезпечною для розвитку правової системи, адже вона породжує серйозні деформації на рівні правової свідомості громадян, в якій діяльність держави сприймається як не права, а саме право як безсилий і зайвий елемент розвитку суспільних відносин.

Таким чином, узагальнюючи результати проведеного нами дослідження теоретичних і методологічних проблем типологізації державно-правових режимів, можемо сформулювати наступні висновки. По-перше, попри виняткову роль і значущість зв'язків між державою і правом для загального визначення поняття державно-правового режиму, не можна обходити увагою і те, що коректне наукове розуміння цього явища передбачає залучення ще одного елемента, яким є суспільство. З цього погляду, державно-правовий режим завжди відображає трьохсторонній зв'язок між державою, правом і суспільством. По-друге, вказуючи на фундаментальну роль взаємозв'язків між державою, правом і суспільством для визначення і типологізації державно-правових режимів, слід наголосити, що на основі зазначеного критерію можна виділити три основні типи державно-правових режимів: демократичні, авторитарні та псевдо-демократичні, кожен з яких має свої специфічні властивості і здатен до еволюційного розвитку, який може мати як прогресивний, так і регресивний зміст. По-третє, виявлення додаткових критеріїв типологізації державно-правових режимів сприятиме подальшому поглибленню їх теоретико-правових досліджень і дозволить розробити більш адекватні і науково обґрунтовані моделі їх розвитку і удосконалення. Все це має і безпосереднє практичне значення, оскільки процес демократичної еволюції державно-правового режиму завжди пов'язаний з утвердженням демократичного державно-го ладу і правової державності.

1. *Гришок Р. Ф.* Ідея правової держави: теоретико-правова модель і практична реалізація. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – С. 171–173. 2. Антологія мирової правової думки в 5-ти томах / Под ред. Г. Ю. Семигіна. – М.: Мисль, 1999. – Т. 5. – С. 289. 3. *Кулапов В. Л., Малько А. В.* Теория государства и права: Учебник. – М.: Норма, 2008. – С. 165–166. 4. *Морозова Л.А.* Теория государства и права: Учебник / Л. А. Морозова. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – С. 422. 5. *Тодыка Ю. Н.* Основы конституционного строя Украины. – Х.: Факт, 1999. – С. 36. 6. *Юридична енциклопедія*: В 6 т. / Гол. редкол. Ю. С. Шемшученко. – К.: «Українська енциклопедія», 2001. – Т. 3. – С. 467. 7. *Сердюк В.* Легітимність влади як один з її основних атрибутів // *Юридична Україна*. – 2006. – №11. – С. 15. 8. *Алексеев С. С.* Государство и право. – М.: Юридическая литература, 1996. – С. 14–15. 9. *Ладиченко В.* Гуманістична парадигма організації державної влади // *Юридична Україна*. – 2005. – №9. – С. 4. 10. *Маклаков В. В.* Конституционное право зарубежных стран: Общая часть: Учеб. пособие для студентов юрид. вузов и фак. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – С. 427. 11. *Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики*: У 2-х кн. / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Конус-Ю, 2008. – Кн. 2. – С. 29–31. 12. *Погребняк С.П.* Втілення принципів права в юридичних актах // *Вісник Академії правових наук України*. – 2006. – № 2 (45). – С. 22–23. 13. *Нерсесянц В.С.* Философия права. – М.: Инфра-М-Норма, 1997. – С. 112. 14. *Дюгі Л.* Консти-

туційне право: Загальна теорія держави. – Одеса: Юридична література, 2005. – С. 64.

15. *Скрипнюк О. В.* Конституція України та її функції: проблеми теорії та практики реалізації. – К.: Академія правових наук України. – 2005. – С. 58–61.